

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи

Сектор досліджень рівня життя населення

Аналітична записка

**«Комплексна оцінка бідності
та соціального відчуження в Україні
за 2015-2016 роки»**

Київ-2017

Аналітичну записку підготували:

Керівник: завідувач сектору досліджень рівня життя населення, к.е.н., с.н.с.
Черенько Людмила Миколаївна;
Провідний науковий співробітник, к.е.н., с.н.с Полякова Світлана
Володимирівна;
Провідний науковий співробітник, к.е.н., с.н.с Шишкін Владислав
Сергійович;
Старший науковий співробітник, к.е.н., с.н.с Заяць В'ячеслав Сергійович;
Старший науковий співробітник, к.геогр.н., с.н.с Когатько Юрій Леонідович;
Старший науковий співробітник, к.е.н. Васильєв Олександр Анатолійович;
Молодший науковий співробітник Реут Анна Георгіївна;
Провідний економіст Пономаренко Марина Василівна;
Провідний економіст Клименко Юлія Анатоліївна.

Загальна оцінка ситуації¹

(Додаток 1)

Дані 2016 року свідчать про загальну стабілізацію в ситуації з бідністю, з незначними коливаннями у бік зменшення чи збільшення рівня бідності залежно від критерію виміру. Якщо у 2015 році спостерігалось дворазове зростання рівня бідності за критерієм витрат нижче фактичного прожиткового мінімуму (з 28,6 до 58,3%), то у 2016 році відбулося незначне збільшення значення до 58,6% або на 0,3 відсоткових пункти (у межах статистичної похибки). При цьому рівень бідності за критерієм доходів нижче фактичного ПМ знизився у 2016 році на 0,8 відсоткових пункти – з 51,9 до 51,1%..

Спостерігається тенденція щодо зменшення масштабів крайньої бідності за абсолютними критеріями (національним та міжнародним). Так, рівень бідності за офіційно затвердженим прожитковим мінімумом суттєво зменшився – з 6,4 до 3,8%, а за критерієм ООН (5,05 дол. США на особу на добу) – з 2,4 до 2,0%. Таким чином, у найбільш бідному сегменті населення почали відбуватися позитивні тенденції.

Показники відносної бідності демонструють різнонаправлені тенденції – якщо за національним критерієм (75% медіани сукупних витрат) відбулося зростання рівня бідності (на 0,6 в.п.), то за критерієм з використанням еквівалентної шкали ЄС (60% медіани сукупних доходів) спостерігається незначне зниження показника (на 0,4 в.п.). Зростання рівня відносної бідності традиційно супроводжує етап економічного зростання, якщо за попередній період не відбулося суттєвих змін у системі розподілу доходів. Отже, у 2016 році розподіл результатів економічного зростання без зміни базових принципів сприяв зростанню нерівності в доходах та масштабів відносної бідності, проте це не спричинило погіршення становища найбільш бідних верств населення.

Рівень немонетарної бідності в Україні становить 26,7%, тобто практично кожне четверте домогосподарство має позбавлення за чотирма з дев'яти визначених за методологією ЄС ознак доступу до матеріальних благ та послуг.

---

¹ Аналітична записка подається без даних про рівень та глибину бідності по регіонах України

Основні показники монетарної бідності та дефіцит доходів бідного населення

(Додаток 1,2)

За 2016 рік відбулося зростання вартісного значення межі бідності за всіма монетарними критеріями, при цьому за відносним критерієм за витратами та за критерієм фактичного прожиткового мінімуму межа зросла на 17%, а за критерієм за доходами нижче законодавчо встановленого ПМ – лише на 13%.

Зростання рівня бідності відбулося лише за двома критеріями – відносним за витратами (на 0,6 в.п.) та абсолютним за витратами нижче фактичного ПМ (на 0,3 в.п.). За рештою критеріїв спостерігається зниження рівня бідності, найбільш відчутним воно було за абсолютним критерієм за доходами нижче законодавчо встановленого ПМ – на 2,6 в.п. або на 40,7%.

Показники сукупного дефіциту доходів бідного населення мали тенденцію до зростання у 2016 році. Виключення становив лише абсолютний критерій за доходами нижче законодавчо встановленого ПМ, за яким сукупний дефіцит доходу суттєво зменшився у 2016 році (на 31,7%) і становив 347 млн. грн. на місяць. Найвищим був сукупний дефіцит за абсолютним критерієм за витратами нижче фактичного ПМ – 13,8 млрд. грн. на місяць. Саме така сума теоретично була потрібна для підтягування всіх бідних за цим критерієм до межі бідності.

Середній дефіцит доходу у 2016 році зріс за всіма критеріями виміру бідності, і коливався в широкому діапазоні залежно від критерію бідності – від 235 грн. (за доходами нижче законодавчо встановленого ПМ) до 722 грн. на одну бідну особу (за витратами нижче фактичного ПМ). Саме таких коштів не вистачало у 2016 році в середньому на місяць одній бідній особі залежно від обраної межі бідності.

Показник глибини бідності зріс у 2016 році за всіма основними критеріями, крім абсолютного критерію за доходами нижче фактичного ПМ. За відносним критерієм за витратами та за абсолютним критерієм за витратами нижче фактичного ПМ глибина бідності зросла на 0,4 в.п., що свідчить про поглиблення диференціації серед бідного населення на фоні незначного розширення контингенту.

Отже, динаміка бідності за доходами демонструє кращі тенденції, ніж за витратами, що свідчить про загальне підвищення рівня доходів населення у 2016 році, проте недостатнє зростання споживчих можливостей більшості домогосподарств країни.

Монетарна бідність за типами домогосподарств та соціально-демографічними групами населення

(Додатки 3,4,5,6)

Найбільш вразливими соціально-демографічними групами населення у 2016 році є діти (особи 0-17 років) та підлітки (особи у віці 16-19 років), майже третина яких потрапляє до категорії бідних за відносним критерієм (рівень відносної бідності дорівнює 29,3 та 29,5% відповідно), а за абсолютним критерієм (за доходами) рівень бідності становить відповідно 61,1 та 62,2%. Серед підлітків більш вразливими є особи чоловічої статі, рівень бідності за відносним критерієм у яких сягає 31,1% проти 27,2% у жіночої статі.

Ще однією вразливою групою можна вважати осіб у віці 75 років та старше, 25,4% яких є бідними за відносним критерієм, хоча в цілому по пенсіонерах рівень відносної бідності становить 22,6%. На відміну від осіб у віці 16-19 років, у цій соціально-демографічній групі жінки є більш вразливими, так у 2016 році рівень бідності чоловіків у віці 75 років та старше становив 24,3% проти 25,9% у жінок, за абсолютним критерієм бідності спостерігалась така ж сама ситуація. Найнижчі рівні відносної та абсолютної бідності було зафіксовано серед працюючих: 19,2% та 42,0% відповідно. Гендерний чинник здійснює слабкий вплив на показники бідності серед працюючих: рівень відносної бідності серед чоловіків у 2016 р. становив 19,3%, перевищуючи аналогічний показник по жінках на 0,2 в.п. Різниця за абсолютним критерієм бідності була трохи більше – 0,5 в.п.

Порівняно з 2015 р. поліпшення ситуації з відотною бідністю відбулося лише у працюючих чоловіків, де рівень бідності зменшився на 0,1 в.п.; за всіма іншими соціально-демографічними типами населення він збільшився. За абсолютним критерієм була зафіксована зовсім інша тенденція: відбулося зменшення рівня бідності по всім соціально-демографічним типам, за винятком осіб у віці 16-19 років та чоловіків пенсійного віку.

Отже, незалежно від обраного критерію, рівень бідності серед працюючих та серед пенсіонерів є нижчим за середнє по країні значення, а до вразливих груп потрапляють діти та підлітки, а також так звані «старі» пенсіонери, тобто особи без залишкової працездатності. Гендерний чинник має суттєве значення для соціально-демографічних груп з високими рівнями бідності та практично не справляє вплив на відмінності у рівнях бідності працюючих осіб.

За даними 2016 року, серед типів домогосподарств найвищі ризики бідності як за відносним, так і за абсолютним критеріями, мають домогосподарства з трьома та більше дітьми (49,0 та 83,1% залежно від критерію), в тому числі з двома дорослими та із трьома та більше дітьми (47,8 та 85,7% відповідно), а також домогосподарства з дітьми, де є принаймні один безробітний (44,7 та 77,7%). До високих значень можна віднести показник по такому поширеному типу, як домогосподарства з двома дорослими та двома дітьми – 36,5 та 68,7% за відносним та абсолютним критерієм відповідно. Високі значення характерні для багатонаселених домогосподарств з дітьми,

зокрема з трьома дорослими та дітьми (32,4 та 59,7% відповідно), для одиноких батьків з дітьми (31,4 та 71,3%), а також для домогосподарств без дітей, в яких є безробітна особа (32,3 та 57,2%).

Отже, найбільш впливовим чинником підвищених ризиків бідності залишається наявність двох та більше дітей у домогосподарстві, а друге місце посідає економічний чинник – наявність в домогосподарстві безробітної особи.

Найнижчі рівні бідності характерні для домогосподарств з однієї або двох дорослих осіб молодше 65 років – рівень відносної бідності становить 12,2 та 11,8 % залежно від числа осіб у складі, а рівень абсолютної бідності відповідно – 39,5 та 32,1%. Вищі значення характерні для домогосподарств з одного дорослого старше 65 років (15,6 та 52,7% залежно від критерію) та домогосподарств з одного дорослого старше 75 років (16,7 та 52,3% відповідно), проте за відносним критерієм бідності вони є значно нижчими від середньоукраїнських значень, а за абсолютним критерієм – перебувають на рівні середніх. Приблизно в такій же ситуації перебувають домогосподарства з двома дорослими та однією дитиною – за рівнем відносної бідності показник помітно нижче за середньо український (18,4% проти 23,5%), а за абсолютним критерієм – трохи перевищує середнє значення (52,6 проти 51,1%)

Рівень бідності за відносним критерієм по домогосподарствам з найвищими ризиками бідності у понад чотири рази перевищував показник по домогосподарствах з найнижчими ризиками.

Майже кожне третє домогосподарство з дітьми не «дотягує» до межі відносної бідності, а у 59,5 відсотків, сукупні еквівалентні доходи є нижчими від фактичного прожиткового мінімуму на одну особу. Всередині сукупності домогосподарств з дітьми теж є суттєва диференціація за показниками бідності. Найкраща ситуація у домогосподарствах, що складаються з двох дорослих з однією дитини (18,4 та 52,6%) Із появою другої дитини відбувається суттєве зростання показників: відносна та абсолютна бідність по домогосподарствах з двома дорослими та двома дітьми збільшується майже у 2,0 та 1,3 рази відповідно. Отже, домогосподарства з двома дітьми потрапляють у групу надвисоких ризиків бідності (36,5 та 68,7%), помітно випереджаючи домогосподарства з дітьми до 3-х років. Поява третьої дитини збільшує ризик бідності ще у 1,3 рази – майже половина домогосподарств з двома дорослими та трьома і більше дітьми є бідними за відносним критерієм (49,0%), а за абсолютним критерієм до бідних відноситься 83,1% таких родин. З зони надвисокої бідності поступово виходять домогосподарства з дітьми до трьох років – за даними 2016 року рівень бідності трохи перевищує середнє по країні значення і становить 27,1% та 59,6% відповідно.

Серед домогосподарств без дітей найкраща ситуація у тих, що складаються з двох осіб молодше 65 років: рівень відносної бідності становить 11,8%, тобто майже у два рази менше, ніж в середньому по країні, а абсолютної – 32,1% (проти 51,1% по країні). Найвищий рівень як відносної, так і абсолютної бідності спостерігається по тих бездітних домогосподарствах, де є хоча б один безробітний, а саме 32,3% за відносним критерієм та 57,2% за абсолютним.

З урахуванням коефіцієнта глибини бідності можна сказати, що у найгіршій ситуації серед всіх типів домогосподарств Україні традиційно перебувають багатодітні сім'ї (з трьома та більше дітьми), домогосподарства з двома дітьми, а також домогосподарства, де є хоча б один безробітний. Отже, зона високих ризиків бідності, як і раніше, зосереджена переважно в домогосподарствах з дітьми, які і формують основну сукупність бідних сімей. При цьому поряд з соціально-демографічним помітну роль відіграє економічний чинник, який відображає не стільки важливість фактору зайнятості, скільки критичність відсутності роботи.

Порівняно з 2015 р. поліпшення ситуації з відносною бідністю відбулося серед домогосподарств з дітьми, де рівень бідності зменшився на 0,4 в.п.; у домогосподарств без дітей показник зріс на 1,7 в.п. За абсолютним критерієм по цим типам домогосподарств відбулося скорочення рівня бідності на 1,6 та 0,1 в.п. відповідно.

Незважаючи на загальне скорочення рівня відносної бідності домогосподарств з дітьми, по деяким типам ситуація за 2016 рік у порівнянні з минулим роком погіршилася: наприклад, у домогосподарствах, що складаються з одного дорослого та дітей, значення показника зросло на 6,8 в.п., у домогосподарствах з двома дорослими та трьома та більше дітьми, рівень відносної бідності зріс на 4,4 в.п. та становив 47,8%, в домогосподарствах з двома дорослими та однією дитиною – на 1,0 в.п. Рівень бідності за абсолютним критерієм (за доходами) зріс за наступними типами домогосподарств з дітьми: один дорослий з дітьми – на 5,1 в.п., з двома дорослими та трьома та більше дітьми – на 4,5 в.п., та у домогосподарствах з трьома та більше дітьми – на 2,5 в.п.

Отже, зростання рівня відносної та абсолютної бідності відбулося по найбільш вразливих типах домогосподарств з дітьми.

По всім іншим типам домогосподарств з дітьми відбулось зниження рівня відносної та абсолютної бідності. Рівень відносної бідності найбільше скоротився у наступних типах домогосподарств: домогосподарства з дітьми до трьох років – на 6,1 в.п., у домогосподарствах з дітьми, у складі яких є принаймні один безробітний – на 5,9 в.п., домогосподарства, що складається з трьох дорослих та дітей – на 2,4 в.п. Рівень абсолютної бідності найбільше скоротився за тими самими типами, що і рівень відносної бідності.

Зростання рівня відносної бідності по домогосподарствах без дітей (на 1,7 в.п.) відбулось переважно за рахунок таких, що складаються з трьох та більше дорослих (на 3,5 в.п.), домогосподарств з однієї особи молодше 65 років (на 2,4 в.п.) та двох дорослих молодше 65 років (на 1,5 в.п.). Натомість, рівень бідності серед домогосподарств з однієї особи старше 75 років скоротився на 3,8 в.п., а для домогосподарств з однієї особи старше 65 років скорочення становило 2,5 в.п. Рівень бідності для домогосподарств без дітей за абсолютним критерієм (за доходами) скоротився майже за всіма типами домогосподарств за виключенням двох: домогосподарств, що складаються з двох дорослих молодше 65 років (рівень абсолютної бідності зріс на 2,7 в.п.) та домогосподарств, що мають у складі троє та більше дорослих (на 1,1 в.п.).

Монетарна бідність за типами поселень

(Додатки 7)

В аналізованому періоді зберігається закономірність щодо збільшення рівня бідності зі зменшенням розміру населеного пункту, проте виключно за відносним критерієм за витратами. Натомість, за абсолютним критерієм (за доходами нижче фактичного ПМ) така закономірність не спрацьовує, оскільки показник по малих містах помітно перевищує значення по сільських населених пунктах.

За відносним критерієм відбулось зростання рівня бідності у всіх без винятку типах поселень, а за абсолютним – ситуація погіршилася лише у малих містах, за рештою типів спостерігається зменшення рівня бідності. Отже, зменшення масштабів абсолютної бідності (за доходами нижче фактичного ПМ) по країні в цілому відбувалося за рахунок всіх населених пунктів, окрім малих міст. Слід зазначити, що за характеристиками відносної та абсолютної бідності населення малих міст більше наближене до сільської місцевості, аніж до великих міст.

За 2016 р. рівень бідності за відносним критерієм по великих містах був помітно нижчим за середньоукраїнське значення – по великих містах з Києвом становив 16,9%, а без Києва – 18,1%. Суттєво відставали від великих міст та від середніх значень малі міста – 26,9 проти 23,5% по країні в цілому. Трохи гіршою була ситуація по сільських поселеннях – 28,1%.

За абсолютним критерієм поселенська диференціація була менша помітною. Якщо по великих містах рівень бідності становив з Києвом включно 46,8% (без Києва – 48,9%), то по сільській місцевості показник був дещо вищим та наближеним до українського значення – 51,7 проти 51,1 по країні в цілому. Натомість, по малих містах значення на 5,2 в.п. перевищило середньоукраїнський рівень.

Загальне зростання рівня бідності за відносним критерієм у порівнянні з відповідним періодом минулого року відбулося більше за рахунок зростання показника по міських поселеннях (на 0,8 в.п.), при цьому по Києву даний показник зріс найбільше – на 1,6 в.п., а по малих містах лише на 0,9 в.п.

За абсолютним критерієм рівень бідності у міській місцевості знизився на 0,6 в.п., це відбулося за рахунок зменшення рівня бідності у великих містах з 48,7% до 46,8%, хоча у малих містах відбулося зростання з 55,3% до 56,3%. Значення даного показника по сільській місцевості знизилось на 1,2 в.п.

Позитивним моментом є скорочення коефіцієнта глибини бідності у великих містах за обома критеріями. У малих містах скорочення відбулося тільки за абсолютним критерієм (на 2,7 в.п.), за відносним даний показник зріс на 2,2 в.п.. У сільській місцевості зменшення було за абсолютним критерієм (на 2,3 в.п.), а за відносним критерієм значення не змінилося. У місті Києві відбулося зростання глибини бідності за обома критеріями.

Таким чином, розрив у показниках бідності між містом і селом, як за абсолютним, так і за відносним критерієм, скоротився. Проте, малі міста все більше тяжіють до сільських населених пунктів та віддаляються від показників великих міст. За абсолютним критерієм рівень бідності по малих містах помітно перевищив значення не лише середньоукраїнське, але й по сільській місцевості. Отже, ситуація у малих містах далі погіршується на загальноукраїнському фоні.

Немонетарна бідність за типами домогосподарств та за місцем проживання

(Додаток 8)

Рівень немонетарної бідності у 2015 році склав 26,7%, тобто практично кожна четверта особа в країні через нестачу коштів в домогосподарстві мала чотири з дев'яти ознак депривації.

Домогосподарства з дітьми частіше потрапляють у зону немонетарної бідності – рівень бідності становить 28,3% проти 24,8 по домогосподарствах без дітей.

Найбільш відчутний розрив у показниках немонетарної бідності між містом та селом – рівень бідності в сільських населених пунктах становить 32,0 проти 23,9% по міських поселеннях. Така ситуація пов'язана як з гіршим фінансовим забезпеченням сільських мешканців, так і з посиленими немонетарними аспектами обмеження доступу до життєво важливих благ та послуг.

Соціальне відчуження

(Додаток 9)

Для України проблема соціального відчуження постає не менш гостро, ніж проблема бідності та депривації. Загалом вона проявляється як через обмежений доступ окремих категорій, насамперед соціально вразливих, до життєво важливих благ та послуг, так і через низький рівень доступності послуг соціально сфери для широких верств населення.

Сьогодні лише через інфраструктурні обмеження 12-15% населення (переважно мешканців сіл) не мають повноцінного доступу до послуг охорони здоров'я, зокрема, страждають через відсутність у населеному пункті будь-якого закладу охорони здоров'я чи аптеки, а також через неможливість своєчасно отримати послуги екстреної (швидкої) медичної допомоги.

Частка домогосподарств, у складі яких є особи, що протягом останнього року не змогли за потреби отримати медичну допомогу чи придбати лікарські засоби, становила у 2016 році 23,1%. У порівнянні з 2015-м роком показник помітно зменшився – на 6,2 відсоткових пункти або на 26,9%, що безумовно є позитивним свідченням. Проте, практично кожне четверте домогосподарство сьогодні не може отримати медичні послуги чи придбати медичні товари за нагальної потреби в них.

Актуальною проблемою останнього десятиліття є доступність дошкільних навчальних закладів – кожне десяте домогосподарство, яке має дитину до 6 років (10,3%), сьогодні потерпає від відсутності поблизу житла дитячих садків або ясел-садків. За останній рік частка дітей віком 3-5 років, які охоплені дошкільними навчальними закладами, дещо зросла – з 74,0 до 74,7%, проте проблема залишається, особливо з огляду на численні черги до дитячих садків у великих містах та відсутність таких закладів у більшості сільських населених пунктів. Така проблема перешкоджає ранній соціалізації дітей та вчасному отриманні ними дошкільної освіти, а також обмежує батьків у повноцінній реалізації своєї економічної активності.

Незважаючи на поширеність серед української молоді практики отримання вищої освіти, в останні роки намітилася тенденція до зростання частки дітей, які не отримують повної загальної середньої освіти, що суттєво підвищує ризики бідності та соціального відчуження. Якщо у 2015 році частка випускників 9 класу денних загальноосвітніх навчальних закладів, які не продовжують навчання для здобуття повної загальної середньої освіти, становила 0,5%, то у 2016 році – вже 0,7%. Частіше випускники дев'ятих класів стали продовжувати навчання поза межами школи – якщо у 2015 році частка тих, які продовжують навчання у 10 класі, становила 60,3%, то у 2016-му – вже 58,9%.

Нагальними для українських сімей залишаються житлово-комунальні та інфраструктурні проблеми: кожне четверте домогосподарство (25,1%) не може підтримувати через недостатність коштів достатньо теплу температуру у своєму житлі, а кожне десяте (9,2%) потерпає від відсутності регулярного транспортного сполучення з населеним пунктом з більш розвинутою інфраструктурою.

При цьому слід відмітити позитивні зміни у споживчих можливостях сімей за останній рік та відповідно скорочення ризиків соціального відчуження внаслідок економічних чинників. Так, частка домогосподарств, які витрачають на харчування більше 60 відсотків сукупних витрат, помітно зменшилась – з 43,1% у 2015 році до 31,8% у 2016-му. Також зменшилась частка домогосподарств з надвисокими ризиками соціального відчуження (у яких залишається менше 10 відсотків сукупних ресурсів після здійснення витрат на харчування та обов'язкових платежів за житлово-комунальні послуги) – з 15,7% у 2015-му до 11,1% у 2016 році.

За останній рік дещо покращилися показники доступності соціальних послуг для вразливих груп населення. Зокрема, чисельність дітей з інвалідністю, охоплених реабілітаційними послугами, зросла з 14,2 до 14,8 тисяч; частка дітей, не охоплених сімейними формами виховання, серед дітей,

які отримали статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, зменшилася з 27,7 до 27,3%; частка самотніх громадян похилого віку, які були обслужені у територіальних центрах соціального обслуговування, зросла з 88,0 до 93,2%. Таким чином, за обраними показниками можна зробити висновок про підвищення рівня охоплення цільових груп соціальними послугами, що може сприяти зниженню ризиків їх соціального відчуження.

Основні характеристики бідності в Україні за різними критеріями її визначення у 2015-2016 рр.

Критерій бідності	Назва показника	2015	2016
Основні монетарні критерії бідності			
Відносний критерій за витратами (Сукупні еквівалентні витрати особи нижче 75 відсотків медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат)	<i>Межа бідності, грн.</i>	1560	1827
	<i>Рівень бідності, %</i>	22,9	23,5
Абсолютний критерій за витратами нижче фактичного ПМ (Сукупні еквівалентні витрати особи нижче фактичного (розрахункового) прожиткового мінімуму в середньому на одну особу)	<i>Межа бідності, грн.</i>	2257	2642
	<i>Рівень бідності, %</i>	58,3	58,6
Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного ПМ (Загальні еквівалентні доходи особи нижче фактичного (розрахункового) прожиткового мінімуму в середньому на одну особу)	<i>Межа бідності, грн.</i>	2257	2642
	<i>Рівень бідності, %</i>	51,9	51,1
Абсолютний критерій за доходами нижче законодавчо встановленого ПМ (Загальні еквівалентні доходи особи нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму в розрахунку на місяць в середньому на одну особу)	<i>Межа бідності, грн.</i>	1227	1388
	<i>Рівень бідності, %</i>	6,4	3,8
Інші монетарні критерії бідності			
Критерій ООН (Еквівалентні витрати особи нижче межі бідності, визначеної Організацією Об'єднаних Націй для країн Центральної та Східної Європи як гривневий еквівалент 5,05 долара США відповідно до паритету купівельної спроможності, розрахований Світовим банком)	<i>Межа бідності, грн.</i>	900	1040
	<i>Рівень бідності, %</i>	2,4	2,0
Відносний критерій за шкалою еквівалентності ЄС (Середньодушові еквівалентні доходи особи нижче 60 відсотків медіанного рівня середньодушових еквівалентних доходів за шкалою еквівалентності Європейського Союзу)	<i>Межа бідності, грн.</i>	1657	1973
	<i>Рівень бідності, %</i>	8,1	7,7
Немонетарний критерій бідності			
Немонетарний критерій (Наявність у домогосподарства через нестачу коштів чотирьох з дев'яти ознак депривації)	<i>Рівень бідності, %</i>	26,7	X

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя та без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

**Показники дефіциту доходів бідного населення та глибини бідності
у 2015-2016 рр.**

<i>Показник</i>	<i>рік</i>	<i>Критерії бідності</i>			
		<i>Відносний за витратами</i>	<i>Абсолютний за витратами нижче фактичного ПМ</i>	<i>Абсолютний за доходами нижче фактичного ПМ</i>	<i>Абсолютний за доходами нижче законодавчо встановленого ПМ</i>
Сукупний дефіцит доходу, тис. грн. на місяць	<i>2015</i>	2749376	13813938	11439297	507842
	<i>2016</i>	3367565	16427001	12121536	347455
Середній дефіцит доходу, грн. на 1 особу на місяць	<i>2015</i>	309	608	565	203
	<i>2016</i>	370	722	611	235
Глибина бідності, %	<i>2015</i>	19,8	26,9	25,0	16,5
	<i>2016</i>	20,2	27,3	23,1	16,9

Рівень бідності за соціально-демографічними та соціально-економічними групами населення у 2015-2016 рр., %*

Групи населення	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного ПМ	
	2015	2016	2015	2016
Діти віком 0-17 років	29,2	29,3	62,7	61,1
Особи віком 16-19 років:	25,4	29,5	56,2	62,2
чоловіки	25,5	31,1	56,1	64,3
жінки	25,4	27,2	56,5	59,4
Особи віком 20-64 роки:	21,3	21,7	47,8	47,3
чоловіки	21,5	22,0	46,7	46,1
жінки	21,2	21,4	48,8	48,5
Особи старше 75 років:	23,6	25,4	56,4	50,8
чоловіки	21,9	24,3	51,1	47,5
жінки	24,4	25,9	58,8	52,3
Особи пенсійного віку (непрацюючі):	21,0	22,6	54,3	53,7
чоловіки	19,7	21,2	49,2	51,7
жінки	21,7	23,3	56,8	54,7
Працюючі особи:	18,3	19,2	42,6	42,0
чоловіки	19,4	19,3	43,0	42,3
жінки	17,0	19,1	42,1	41,8
Україна	22,9	23,5	51,9	51,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя та без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

Глибина бідності за соціально-демографічними та соціально-економічними групами населення у 2015-2016 рр., %*

Групи населення	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного ПМ	
	2015	2016	2015	2016
Діти віком 0-17 років	20,8	21,5	28,3	25,1
Особи віком 16-19 років:	20,4	20,8	28,3	25,0
чоловіки	19,9	23,6	27,6	25,8
жінки	21,1	16,4	29,2	23,7
Особи віком 20-64 роки:	19,9	19,9	24,9	22,9
чоловіки	19,8	20,4	24,6	23,0
жінки	20,0	19,5	25,2	22,9
Особи старше 75 років:	19,3	19,7	20,4	20,4
чоловіки	18,5	19,9	17,2	19,3
жінки	19,6	19,6	21,6	20,8
Особи пенсійного віку (непрацюючі):	18,3	19,3	21,2	21,3
чоловіки	17,2	19,1	19,2	20,2
жінки	18,8	19,4	22,0	21,8
Працюючі особи:	19,2	19,3	23,5	21,2
чоловіки	19,7	19,8	24,0	21,0
жінки	18,5	18,7	23,0	21,3
Україна	19,8	20,2	25,0	23,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя та без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

Рівень бідності за типами домогосподарств у 2015-2016 рр., %*

Типи домогосподарств	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного ПМ	
	2015	2016	2015	2016
<i>Домогосподарства з дітьми</i>	28,6	28,2	61,1	59,5
<i>Домогосподарства без дітей</i>	16,2	17,9	41,3	41,2
Один дорослий молодше 65 років	9,8	12,2	40,9	39,5
Один дорослий віком 65 років і старше	18,1	15,6	60,9	52,7
Один дорослий віком 75 років і старше	20,5	16,7	59,4	52,3
Один дорослий з дітьми	24,6	31,4	66,2	71,3
Двоє дорослих молодше 65 років	10,3	11,8	29,4	32,1
Двоє дорослих, з них принаймні один віком 65 років і старше	19,8	20,2	51,0	48,6
Двоє дорослих з однією дитиною	17,4	18,4	53,2	52,6
Двоє дорослих із двома дітьми	35,9	36,5	70,8	68,7
Двоє дорослих із трьома і більше дітьми	43,4	47,8	81,2	85,7
Троє або більше дорослих з дітьми	34,8	32,4	61,9	59,7
Троє або більше дорослих без дітей	20,5	24,0	41,2	42,3
Домогосподарства з дітьми, де є принаймні один безробітний	50,6	44,7	80,0	77,7
Домогосподарства без дітей, де є принаймні один безробітний	31,0	32,3	60,9	57,2
Домогосподарства з дітьми до 3 років	33,2	27,1	64,6	59,6
Домогосподарства з трьома та більше дітьми	48,9	49,0	80,6	83,1
Україна	22,9	23,5	51,9	51,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя та без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

Глибина бідності за типами домогосподарств у 2015-2016 рр., %*

Типи домогосподарств	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного ПМ	
	2015	2016	2015	2016
<i>Домогосподарства з дітьми</i>	20,9	21,2	27,5	24,5
<i>Домогосподарства без дітей</i>	17,5	18,4	20,7	20,9
Один дорослий молодше 65 років	22,6	23,1	23,9	26,9
Один дорослий віком 65 років і старше	15,4	16,1	21,5	20,9
Один дорослий віком 75 років і старше	16,3	15,1	21,5	20,1
Один дорослий з дітьми	20,7	22,3	31,6	27,2
Двоє дорослих молодше 65 років	15,7	18,0	21,6	20,9
Двоє дорослих, з них принаймні один віком 65 років і старше	17,1	18,3	18,5	19,0
Двоє дорослих з однією дитиною	16,7	20,2	24,4	23,4
Двоє дорослих із двома дітьми	20,6	21,9	30,2	26,4
Двоє дорослих із трьома і більше дітьми	25,0	20,4	32,5	26,9
Троє або більше дорослих з дітьми	22,3	21,4	27,6	24,0
Троє або більше дорослих без дітей	18,4	18,4	20,8	20,7
Домогосподарства з дітьми, де є принаймні один безробітний	23,1	22,0	34,1	27,6
Домогосподарства без дітей, де є принаймні один безробітний	21,4	22,6	27,2	27,5
Домогосподарства з дітьми до 3 років	21,4	21,4	28,4	25,8
Домогосподарства з трьома та більше дітьми	23,0	21,8	32,7	27,3
Україна	19,8	20,2	25,0	23,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя та без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

Рівень бідності за типом поселення у 2015-2016 рр., %*

Тип поселення	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного ПМ	
	2015	2016	2015	2016
Міські населені пункти	20,3	21,1	51,4	50,8
<i>великі міста</i>	16,2	16,9	48,7	46,8
м. Київ	10,1	11,7	39,8	37,9
великі міста без Києва	17,6	18,1	50,7	48,9
<i>малі міста</i>	26,0	26,9	55,3	56,3
Сільські населені пункти	27,9	28,1	52,9	51,7
Україна	22,9	23,5	51,9	51,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

Глибина бідності за типом поселення у 2015-2016 рр., %*

Тип поселення	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного ПМ	
	2015	2016	2015	2016
Міські населені пункти	18,1	19,0	25,0	23,3
<i>великі міста</i>	18,0	17,4	23,2	22,1
м. Київ	15,1	17,5	20,5	21,3
великі міста без Києва	18,4	17,4	23,6	22,3
<i>малі міста</i>	18,2	20,4	27,3	24,6
Сільські населені пункти	22,1	22,1	25,1	22,8
Україна	19,8	20,2	25,0	23,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

Рівень немонетарної бідності за типами домогосподарств та за місцем проживання у 2015 р., %

	2015	2016
<i>Типи домогосподарств</i>		
Домогосподарства з дітьми	28,3	X
Домогосподарства без дітей	24,8	X
<i>Типи поселень</i>		
Міські поселення	23,9	X
Сільські населені пункти	32,1	X
Україна	26,7	X

Показники соціального відчуження у 2015-2016 рр., %

№	Показник	2015	2016
1	Частка домогосподарств, у складі яких є особи, що протягом останніх 12 місяців за потреби не змогли отримати медичну допомогу, придбати лікарські засоби (у відсотках)	29,3	23,1
2	Частка домогосподарств, які потерпають від відсутності поблизу житла закладу охорони здоров'я (фельдшерсько-акушерського пункту, амбулаторії, поліклініки тощо), аптеки (у відсотках)	12,3	X
3	Частка домогосподарств, які потерпають від незабезпеченості населеного пункту своєчасними послугами екстреної (швидкої) медичної допомоги (у відсотках)	14,8	X
4	Частка домогосподарств із дітьми до 6 років, які потерпають від відсутності поблизу житла дошкільних навчальних закладів (дитячих садків, ясел-садків) (у відсотках)	10,3	X
5	Частка дітей віком 3-5 років, які охоплені дошкільними навчальними закладами (у відсотках)	74,0	74,7
6	Частка випускників 9 класу денних загальноосвітніх навчальних закладів, які не продовжують навчання для здобуття повної загальної середньої освіти (у відсотках)	0,5	0,7
7	Частка випускників 9 класу денних загальноосвітніх навчальних закладів, які продовжують навчання у 10 класі (у відсотках)	60,3	58,9
8	Частка домогосподарств, які витрачають на харчування більше 60 відсотків сукупних витрат	43,1	31,8
9	Частка домогосподарств, у яких залишається менше 10 відсотків сукупних ресурсів після здійснення витрат на харчування та обов'язкових платежів за житлово-комунальні послуги (у відсотках)	15,7	11,1
10	Частка домогосподарств, які потерпають від недостатності коштів для підтримування достатньо теплої температури у своєму житлі (у відсотках)	25,1	X
11	Частка домогосподарств, які потерпають від відсутності регулярного транспортного сполучення з населеним пунктом з більш розвинутою інфраструктурою (у відсотках)	9,2	X
12	Чисельність дітей з інвалідністю, охоплених реабілітаційними послугами (тисяч осіб)	14,2	14,8
13	Частка дітей, не охоплених сімейними формами виховання, серед дітей, які отримали статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування (у відсотках)	27,7	27,3
14	Частка самотніх громадян похилого віку, які були обслужені у територіальних центрах соціального обслуговування (у відсотках)	88,0	93,2